

Vad vill Kulturutredningen?

Anföranden vid seminarium arrangerat av Centrum för kulturpolitisk forskning den 11 mars 2009

2009-03-11

Institutionen för biblioteks- och informationsvetenskap/Bibliotekshögskolan

Redaktör Anders Frenander

HÖGSKOLAN I BORÅS

INSTITUTIONEN BIBLIOTEKS- OCH INFORMATIONSVETENSKAP
BIBLIOTEKSHÖGSKOLAN

INNEHÅLL

Förord.....	3
Anders Frenander: Vad vill Kulturutredningen: generella iakttagelser, målformuleringar och politisk tendens. .	4
Jenny Johannisson: Regionaliseringen – hotet från underjorden eller grund för kulturpolitisk revitalisering? ..	10
Linnéa Lindsköld: Litteraturstödet i Kulturutredningens betänkande	15
Geir Vestheim: Kunst og demokrati på vikande front?	19

FÖRORD

Den tolfte februari lämnade Kulturutredningen sitt betänkande till kulturminister Lena Adelsohn-Liljeroth. Det var den tredje stora kulturutredningen, som arbetat sedan den första satte igång för 40 år sedan. Denna gav upphov till en samlad, övergripande statlig och nationell kulturpolitik som i stora drag varit oförändrad sedan dess. Den nya utredningen väckte stort medieintresse och genererade omfattande diskussioner bland konstnärer, kulturförvaltare, kulturpolitiker och en intresserad allmänhet.

Några förslag fick stor uppmärksamhet; antalet myndigheter inom kulturområdet bör drastiskt skäras ner, menade utredningen. Kvalitetsmålet för kulturpolitiken ville man ta bort. Kommersialismen ansågs inte längre vara något hot för kulturlivet. Många kritiska frågor dök snabbt upp i debatten.

För oss på Centrum för kulturpolitisk forskning är det förstås naturligt, och av största intresse, att granska utredningens innehåll. Med utgångspunkt i de forskningsintressen och den vetenskapligt grundade kunskap vi har om de kulturpolitiska frågorna ville vi försöka fördjupa analysen och ge perspektiv åt debatten genom att arrangera ett öppet seminarium om kulturutredningen. Vi presenterar här de anföranden som blev utgångspunkt för en engagerad och spännande debatt bland deltagarna på seminariet.

Anders Frenander

Föreståndare för Centrum för kulturpolitisk forskning

VAD VILL KULTURUTREDNINGEN: GENERELLA IAKTTAGELSER, MÅLFORMULERINGAR OCH POLITISK TENDENS

Docent Anders Frenander

Jag tänkte uppehålla mig vid tre saker angående utredningen. Dels en generell iakttagelse om utredningens upplägg och innehåll i sort, dels tänkte jag gå närmare in på förslaget till nya målformuleringar, och jämföra lite med hur målen sett ut tidigare i utredningar och beslut. För det tredje kommer jag att resonera lite på om det finns någon politisk tendens i utredningens skrivningar och förslag?

Generell kommentar

Alla organisationer och verksamheter med självaktning har numera en logotyp. Så också kulturutredningen. Ni känner igen den!

KULTURUTREDNINGEN

En logotyp ska på något sätt vara en symbol för verksamheten. Någoting meningsbärande om denna, något som går att tolka för betraktaren, gärna lite klurigt och mångbottnat, eller elegant...

När man – eller jag! – tittar på utredningens logotyp kan jag tänka mig två tolkningar (möjligen).

Den ena: kulturen/kulturutredningen avbildas av det som ser ut som ett k och vinkeln i k:et representerar en kraft som är på väg åt vänster för att angripa förstenade kulturella/kulturpolitiska strukturer. Kanske en aning långsökt, det medges.

Den andra, nog mindre långsökt, men mer pessimistisk eller dyster: Här måste kulturen eller kulturutredningen betraktas som något som håller på att falla isär, desintegreras, upplösas i sina beståndsdelar... Ja, jag tror faktiskt det är en mera rimlig tolkning, tyvärr.

Tolkningen blir ännu mer slående om man ställer de tre volymerna i utredningen bredvid varandra i bokhyllan! Det ser ut så här! Ettan verkar vara helt för sig själv, utan kontakt med de två andra!

Är det så illa? Är det så, att utredningen inte håller ihop? Att den faller isär?

Ja, det trist ironiska är, åtminstone som jag läser texten, att det inte finns något inre samband, någon tydlig röd tråd mellan volym 1 och de övriga två volymerna. Ettan heter "Grundanalys" och där –

tänker man sig – ska man få sig till livs det teoretiska och principiella fundamentet för de förslag som ska komma i resten av utredningen.

Och visst! Del 1 innehåller en form av teoretisk och principiell analys. Det är en övergripande kultursociologisk analys som i ganska svepande ordalag, med lite spridda referenser till ledande samhällsvetenskapliga forskare som Anthony Giddens, Richard Florida och Manuel Castells, talar om att vi nu är på väg att lämna industrisamhället och bege oss in i det postindustriella samhället, eller informationssamhället, eller tjänstesamhället, kunskapssamhället... Ja, det finns många beteckningar.

Det är en ganska abstrakt analys som genomförs. Det finns intressanta uppslag och ansatser, men hela framställningen lider rätt stor brist på empirisk förankring i historien och den känns rätt skakig.

Nå, det där är ju en akademisk kritik. En utredning är inte, ska inte vara, en vetenskaplig avhandling, så vi borde nog lämna sånt åt sidan. En utrednings uppgift är att komma med förslag till politiska åtgärder, förändringar, reformer. Låt oss då granska det, i stället! Jo, i del 2 och 3 presenteras en lång rad förslag. Men – och det är det som är det märkliga och som gör att det inte finns någon röd tråd – vad är det för karaktär på förslagen?

Jag ska ge ett belysande exempel.

I del 1 refereras alltså en hel del till den spansk-amerikanske sociologen Manuel Castells stora trebandsverk om det kapitalistiska samhällets omvandling i slutet av 1900-talet och kring millennieskiftet. Ett bärande begrepp för honom är "nätverkssamhället". Enligt hans uppfattning, som gillas av utredningens volym 1, är samtida verksamheter av olika slag; varuproduktion, tjänsteproduktion, intresseorganisationer mm, i allt större utsträckning organiserade i nätverk. Nätverksorganisationen håller på att ersätta gammaldags hierarkiska linjeorganisationer med tydligt beslutscentrum osv. I stället kommer nätverken, horisontella organisationer som är smidiga och flexibla och snabbt kan flytta ut ex produktionen från en plats till en annan. Dessa nätverk påstås vara kongeniala organisationsformer i en allt rörligare, mångfaldigare pluralistisk värld, där allt går mycket snabbare.

Eftersom nu kulturvärlden av de flesta beskrivs som just rörlig, mångfaldig, pluralistisk, ja fragmenterad med många konstyttringar, många sätt att arbeta och organisera verksamheten på, med snabba ryck och korta puckar etc. så kunde man ju i konsekvensens och logikens namn tycka att utredningen skulle föreslå just sådana nya organisationsformer för den framtida kulturförvaltningen som går under namnet nätverk!

Men så är det inte alls! Precis tvärtom, skulle jag säga! Det som dominerar utredningen som helhet är förslaget om att samla ihop, centralisera en lång rad befintliga myndigheter på kulturområdet (fler än 20) i tre nyformade "sfärer", som utredningen kallar dem. Tre "supermyndigheter" har de kallats i medierna.

Varför för man då fram ett sådant förslag? Jo, för att det är en allmän trend i statsförvaltningen att minska ner antalet myndigheter! Vart tog grundanalysen vägen? Inte ett ord nämns om den. Bristen på röd tråd är i det närmaste fullständig. Tyvärr!

Förslag till nya kulturpolitiska mål

Andra delen i mitt anförande här idag ska handla om målen. Utredningens förslag ser ut så här:

- Den nationella kulturpolitiken ska, med utgångspunkt i demokrati och **yttrandefrihet**, **bidra till samhällets utveckling** genom att främja öppna **gemenskaper och arenor som är tillgängliga för var och en**. Den ska **möjliggöra kommunikation mellan olika individer** och grupper, skapa förutsättningar för **kulturopplevelser och bildning** samt verka för att alla ges möjlighet att fritt **utveckla sina skapande förmågor**.

Statliga myndigheter och institutioner ska, utifrån arten av sina uppgifter och ansvarsområden, arbeta för:

- att främja **mångfald**, kulturell pluralism och **internationellt samspel**,
- att **stödja konstnärligt skapande** och ge **plats för konstens förmåga att gestalta, bryta mönster och vidga det möjligas rum**,
- att **kulturarvet bevaras, brukas och tolkas**,
- att **kulturell kompetens och kreativitet används för att bidra till en socialt, miljömässigt och ekonomiskt hållbar utveckling**,
- att **information och kunskaper görs tillgängliga och förmedlas**.

De gällande målen från 1996 ser ut så här:

- att värna **yttrandefriheten** och **skapa reella förutsättningar för alla att använda den**
- att verka för att **alla får möjlighet till delaktighet i kulturlivet** och till **kulturopplevelser samt till eget skapande**
- att främja **kulturell mångfald**, konstnärlig förnyelse och **kvalitet** och därigenom **motverka kommersialismens negativa verkningar**
- **att ge kulturen förutsättningar att vara en dynamisk, utmanande och obunden kraft i samhället**
- att **bevara och bruka kulturarvet**
- att **främja bildningssträvandena**
- att främja **internationellt kulturutbyte** och möten mellan olika kulturer inom landet.

Jag kommer att växla lite mellan bilderna och färgerna anger vad som händer med skrivningarna.

Temat för dagens seminarium är ju vad som är nytt i den här utredningen? Så vad har tillkommit sedan 1996 och vad är kvar? Och, inte minst, vad har tagits bort?

Om vi tittar lite systematiskt på målformuleringarna och gör en jämförelse kan man säga att sju punkter är kvar, ordagrant formulerade, eller åtminstone klart till innehållet, men i lite ändrade ordalag.

Det är de som är orangefärgade. Min tid räcker inte för att gå närmare in på dem, utan jag ska koncentrera mig på det som är nytt och det som är borttaget.

Vad vill man då ta bort? Fyra punkter försvinner, såvitt jag kan se.

1. Förslaget innehåller inget om att politiken ska "skapa reella förutsättningar" för att bruka yttrandefriheten. Den tycks tas för given, självklar. Med kvalifikationen "skapa reella förutsättningar" markerade man att yttrandefrihet inte bara är en s.k. negativ frihet, dvs. det får inte finnas några formella eller lagliga hinder för oss att utöva den, utan att den ska vara en positiv frihet, d v s alla måste ha en reell möjlighet att utnyttja den, att ha olika slags resurser (kunskapsmässiga, ekonomiska och andra) för att faktiskt kunna yttra sig.

2. Att kulturpolitiken skall "motverka kommersialismens negativa verkningar" är struket. Det var en huvudsats 1974, tonades ner till en bisats 1996 och är nu borta helt och hållet. Utredningen uppger två skäl. Det ena är ideologiskt och bygger på uppfattningen om att motsättningen mellan kultur och marknad vore förlegad, hörde till ett svunnet 1900-tal. Detta är för övrigt en verksamt retorisk figur i utredningens del 1: "... nu har vi lämnat 1900-talet ...", som framställs som någonting överspelat, gammaldags och mossigt.

Det andra skälet är tekniskt; digital teknik förändrar marknaden så fort och så mycket att målformuleringen sägs överspelad.

Allt det här anger förstås en annan värdering av kommersiell kultur än tidigare. Nu finns inte längre något negativt med kommersialismen. Tidigare uppfattades marknaden åtminstone kunna ha utslätande, förytligande och kanske fördummande inverkan på kulturen, men nu förs inga längre eller mer nyanserade resonemang om marknadens effekter på kulturens och konstens innehåll. Den ses mer som en plats dit konstnärerna måste bege sig för att kunna sälja sina verk och försörja sig (bättre). I utredningen talas mycket om kulturellt entreprenörskap och kulturindustrier och man trycker bl.a. mycket på behovet av utbildning i sådant som ekonomi, entreprenörskap och marknadsföring mm.

3. Målet om "kvalitet" är borttaget. Skälet är att det inte är "meningsfullt", säger utredningen. Ingen har kunnat precisera "innebörden av konstnärlig kvalitet". Har blivit mycket debatt om det. Måste man ha en exakt bestämning av "kvalitet"? Kvalitetsaspekter i kulturyttringar som vill ha statens stöd måste väl kunna diskuteras? Om det inte finns något angivet i målen – försvinner diskussionen då? Det finns många goda skäl för att ett kvalitetsmål borde finnas, och jag ska inte fördjupa mig i den diskussionen just nu. Vill bara påminna om att i målen från 1974, som nog ansetts fungera väldigt väl fram till omkring 1990 åtminstone, i dem fanns inte ordet "kvalitet" nämnt! Det var något nytt 1996. Så kanske "kvalitet" inte var något heligt i konstnärskretsar på 1970-talet?
4. hela målet om att "ge kulturen förutsättningar att vara en dynamisk, utmanande och obunden kraft i samhället" är borta. Utan kommentar! Det finns alltså inga motiveringar – och det är ett annat intryck som kommer över en då och då när man läser utredningen. Saker och ting liksom bara påstås, eller konstateras, utan några belägg eller skäl eller djupare resonemang. Det gör att man uppfattar utredningen som lite ogenomtänkt, eller åtminstone inte färdigtänkt. Läsaren förstår inte varför just den ståndpunkten intas, eller varför just det förslaget läggs. Vi återkommer till det.

Vad är nytt, då?

Ja, jag har hittat fyra saker som måste sägas vara nyheter för svensk kulturpolitik – kanske är en av dem möjligen bara en omformulering, men det är nya termer, nya ord som anges.

1. Kulturpolitiken ska "bidra till samhällets utveckling". Detta måste nog tolkas som dess viktigaste uppgift enligt utredningen. Läser man noga är den nämligen det första mål som anges. "Demokratin" och "yttrandefriheten" är "förutsättningar"! Vad samhällets utveckling innebär preciseras inte, men tankegången går nog att konkretisera när man ser helheten, lägger ihop alla delar i målen, då ser man en tendens. Jag återkommer till det senare. Men redan att kulturpolitiken har en sådan uppgift markerar ett instrumentellt nyttotänkande som inte funnits

förut. Om kulturen eller konsten inte bidrar till samhällets utveckling, inte är nyttig, ska den inte få kulturpolitikens stöd. Det öppnar för rent innehållsliga och konstnärliga omdömen från politikens sida? Grundläggande idéer om att kulturpolitikens myndigheter ska befinna sig "på armlängds avstånd" från konstlivet har fått stryka på foten? Devisen om att "stödja, men inte styra" har övergivits? Formuleringen leder oss snabbt ut på ett gungfly och man vet inte vart det kan leda ...

2. Formulering nummer två, som är ny, är kanske ny bara till ordvalet? Politiken ska ge "plats för konstens förmåga att gestalta, bryta mönster och vidga det möjligas rum", och vad det ska betyda är väl inte alldeles lätt att genomskåda. Särskilt den sista passusen, "vidga det möjligas rum", är en förrädisk formulering. Den kan ju leda tankarna till 1960-talets konstnärliga experiment med olika sinnesutvidgande, psykedeliska droger? Flummigt, var ordet! Men det kanske är att vara elak i överkant?
3. En tredje nyhet är punkten om "att kulturell kompetens och kreativitet används för att bidra till en socialt, miljömässigt och ekonomiskt hållbar utveckling". Det här är ett utslag av den s.k. aspektpolitik som utredningen vill lansera som kulturpolitikens roll i framtiden. Kulturpolitiken ska "samspela" med andra politikområden i mycket större utsträckning. Att bli nyttig, att ställa sig till förfogande i andra sammanhang, för andra syften än att stärka konsten och kulturen. Här dyker den negativa inställningen till det förlegade 1900-talet upp. I diskussionen på 1950- och 60-talen var det viktigt för kulturpolitiken att främja social jämlikhet och man talade om kulturpolitik som "social miljöpolitik", som skulle förbättra villkoren för medborgarna i samhället. Den typen argument ses inte med blida ögon av utredningen, men att foga in kulturpolitiken som ett medel att "bidra till samhällets utveckling" – det går bra!
4. Det fjärde nya bland målen är "att information och kunskaper görs tillgängliga och förmedlas". Jo, det är väl bra, men varför ska inte kulturpolitiken se till att tillgängliggöra och förmedla kultur, kan man undra? Kontentan av detta blir, menar jag, att det mesta är kvar, några saker tas bort och några saker kommer till.

Tendens i Kulturutredningens förslag?

Vad finns det då för tendens i ersättningarna? Ja, den är rätt tydlig, tycker jag. Att man tar bort kravet på "reella förutsättningar" för yttrandefriheten är ett steg bort från en ståndpunkt som förenat socialdemokrater och socialliberaler i mer än hundra år och man närmar sig en mer avskalad ekonomisk liberalism, där medborgerliga rättigheter, jämlikhetssträvanden och liknande tilldelas en undanskymd roll.

Att "kommersialismens negativa verkningar" försvinner är förstås lätt att tolka i politiska och ideologiska termer. Det är en marknadsanpassning, som ligger mycket väl till i tiden.

Att kvalitetsmålet försvinner är kanske lite mer svårtolkat, men visst borde det bli lättare att stödja konst och kultur som är nyttig för andra ändamål om man inte behöver ta hänsyn till kvalitet?

Nyttoargumentet är ju väldigt framträdande i ett par av de nya formuleringarna. Dels det som jag nyss hävdade är det främsta målet; att bidra till samhällets utveckling, dels den snarlika formuleringen i den fjärde punktsatsen. Kulturen måste bli nyttig, alltså!

Men riktigt för vad? Det är konstigt, ganska intellektuellt slappt och rätt oroväckande, att utredningen så fullständigt ospecificerat pratar om "utveckling". Vart ska den ta oss? Vilka kvaliteter ska "ut-

vecklingen" främja, vilka ska den vraka? Ska den innebära mera demokrati? Mindre demokrati? Mer kapitalism? Mindre kapitalism? Fascism, rentav? Eller stalinism? Alla de förändringarna från vårt nuvarande läge är ju "utveckling" i någon mening. Nå, vi ska väl inte måla fan på väggen, den mest troliga innebörden i utvecklingen är väl en anpassning till det som är på gång.

Innan jag sammanfattar vill jag bara komma med ett memento: Förra utredningen, 1995, hade ett förslag till målformuleringar som bestod av en portalmening och fem strecksatser. Efter remissrunda och riksdagsbehandling såg dock beslutet helt annorlunda ut. Så vi kanske inte ska dra för stora växlar på vad utredningen skriver ...

Nå; om jag avslutningsvis ska sammanfatta några svar på de tre frågor jag ställde i början:

Faller utredningen isär? Ja, helt klart finns det starka tendenser till det.

Vad är nytt? Mer i målsättningen är återanvänt än vad som tillkommit. Vissa saker har tagits bort; allt detta tillsammans ger tendensen att kulturpolitiken, kanske lite försiktigt, men ändå otvetydigt ska anpassas till rådande förhållanden och göras nyttig för dem! Kulturens egenvärde är inget framträdande drag i den här utredningen. Tyvärr.

”REGIONALISERINGEN” – HOTET FRÅN UNDERJORDEN ELLER GRUND FÖR KULTURPOLITISK REVITALISERING?

FD Jenny Johannisson

Kulturutredningens förslag om en så kallad portföljmodell för samspelet mellan stat, landsting och kommun på det kulturpolitiska området har i den efterföljande debatten ofta omnämnts i termer av ”Regionaliseringen”. Denna benämning har i första hand associerats till negativa konsekvenser för den svenska kulturpolitiken – regionaliseringen har så att säga framställts som ett hot från underjorden. Samtidigt har portföljmodellen bedömts som ett av de förslag som har störst möjligheter att gå igenom, i propositionsarbete och i riksdagen, för att därefter bli kulturpolitisk verklighet. Eller bli, förresten, portföljmodellen är ju delvis redan kulturpolitisk verklighet i två fall, nämligen Västra Götalandsregionen och Region Skåne. I kapitel 12, där utredningen presenterar portföljmodellen, beskrivs, i en fotnot, skillnaden mellan den så kallade kulturpåse som fram tills nu tillämpats i Region Skåne och portföljmodellen på följande sätt: ”En portfölj är till skillnad från en påse indelad i fack” (SOU 2009:16, del 2, *Förnyelseprogram*, s. 260). Lite längre fram får vi veta att utredningen ”valt att utgå från bilden av en portfölj i vilken en stor del av statens resurser på kulturområdet ryms, men fördelas av landsting efter ingående överläggningar som ska utmytna i en överenskommelse” (ibid. s. 288). I ytterligare en fotnot får vi veta att det är detta som skiljer portföljen från påsen. Då detta resonemang inte utvecklas ytterligare är det inte helt lätt att direkt identifiera den avgörande skillnaden.

Avgörande skillnader gentemot tidigare statliga kulturutredningar och kulturpolitiska propositioner finner vi dock i den förändrade inställning till relationen mellan kulturpolitik på statlig och regional nivå som återfinns i det kapitel där portföljmodellen presenteras. De synpunkter och önskemål som av regioner och kommuner framförts om en förändrad ansvarsfördelning mellan kommun, region och stat och som fått genomslag inom andra områden – såsom det miljöpolitiska – har nu fått genomslag även i ett kulturpolitiskt utredningsbetänkande. Äntligen, skulle jag vilja utropa. Fast det är förstås inte ett äntligen utropat utan reservationer. Det är om detta äntligen och om mina och andras reservationer som mina kommentarer i det följande kommer att handla. Utgångspunkten är, förutom Kulturutredningens förslag, den forskning jag bedrivit och bedriver om kommunal och regional kulturpolitik.

Jag vill dock börja med att sammanfatta Kulturutredningens portföljmodell. Det känns särskilt viktigt då debatten om portföljmodellen hittills tenderat att lufta farhågor som ibland är – men också ofta inte är – baserade på det som utredningen faktiskt föreslår.

”Vår bedömning: För att vitalisera kulturpolitiken och öka engagemanget för kulturfrågorna behöver samspelet mellan stat, landsting och kommun förnyas. Dialogen mellan parterna om såväl medel som verksamheter som finansieras av respektive part behöver fördjupas. Utgångspunkten ska vara medborgarnas behov. Samspelet ger möjlighet till satsningar och lösningar som utgår från olika regionala

förutsättningar. Dagens och framtidens behov av ökad flexibilitet, men också långsiktighet samt ökad delaktighet för många och olika aktörer ska vara vägledande.

Våra förslag:

- En ny modell för samspelet mellan stat, landsting och kommun i kulturpolitiska frågor bör genomföras. Modellen bör bygga på dialog och förhandling och ska utmynna i en överenskommelse. Denna ska ange satsningarna på kultur i länet. Parterna bör föra förhandlingarna med utgångspunkt i kriterier som anges i en förordning och med beaktande av de nationella kulturpolitiska målen.
- Både på statlig och regional nivå behöver kunskapsunderlag och strategier tas fram inför dialogen. Staten bör ansvara för uppföljning och utvärdering.
- Modellen förutsätter organisationsförändringar på statlig nivå.
- Vissa statliga medel som i dag fördelas av Statens kulturråd, Riksantikvarieämbetet, Riksarkivet, Nämnden för hemslöjdsfrågor samt Riksteatern föreslås omfattas av modellen. Vissa andra statliga medel bör ses som associerade till modellen.
- Det bör övervägas om en särskild utredare, en förhandlingsperson, bör tillsättas för att utveckla modellen och genomföra den första förhandlingsomgången." (SOU 2009:16, del 2, *Förnyelseprogram*, s. 259-260

Portföljmodellen kan också sammanfattas utifrån följande 6 målsättningar:

- 1) Tydlighet i ansvarsfördelningen mellan olika kulturpolitiska aktörer på olika politiska nivåer, där regeringen formulerar en övergripande förordning, medan landstingen själva tar fram de underlag som förhandling mellan stat och landsting utgår från i sin väg fram mot överenskommelser som sedan utvärderas av en reviderad version av Kulturrådet,
- 2) Långsiktighet avseende bidragsmodellerna, kanske i avtal om 3-5 år istället för dagens ettåriga bidrag,
- 3) Flexibilitet utifrån de specifika villkor som ser olika ut i olika regioner, vilket kan leda till olika lösningar i olika delar av landet
- 4) Ett beaktande av socioekonomiska förhållanden i kulturpolitiska prioriteringar,
- 5) Ett förbättrat samspel mellan kulturverksamhet och andra kommunala verksamheter, såsom folkbildning, skola, samhällsbyggnad, fysisk planering, biblioteksverksamhet och arkivverksamhet,
- 6) Förbättrade möjligheter till samspel för regionala kulturinstitutioner – även över regiongränserna, samt längre planeringshorisonter för institutionernas verksamhet.

När det gäller portföljmodellens genomförande, ska den enligt utredningen genomföras successivt, eller som utredningen skriver: "Det är viktigt att processen får utvecklas och prövas under realistiska förutsättningar" (SOU 2009:16, del 2, *Förnyelseprogram*, s. 288). Utredningen föreslår därför att portföljmodellen prövas i de regioner som redan provat på en ändrad ansvarsfördelning mellan statlig och regional nivå, det vill säga Västra Götalandsregionen och Region Skåne. Tillsammans med Norrbotten, Västerbotten och delar av Västernorrland, som ansökt om att få bilda en regionkommun, föreslås dessa regioner ingå i en första försöksomgång, i syfte att utarbeta en "pilotmodell" (ibid. s.

290). Därutöver nämner utredningen att Gotland, som nyligen har beviljats regional försöksverksamhet av regeringen, visat intresse att delta i en första omgång med start 2011. Därefter är målet att överenskommelser fattas med samtliga regioner och landsting, som gradvis slussas in i ett gemensamt periodiseringssystem.

Nu till mina skäl för att utropa äntligen inför detta förslag. Den norske kulturpolitikforskaren Per Mangset betonar att det avseende relationen mellan statlig nivå å ena sidan och regional och kommunal nivå å den andra är viktigt att skilja på utlokalisering av statligt politiskt beslutsfattande och decentralisering av detsamma. Det decentraliseringsmål som återfanns i 1974 års kulturpolitiska målsättningar kan enligt nämnda distinktion snarare sägas ha handlat om utlokalisering av kulturinstitutioner bedrivna utifrån statliga målsättningar och med statliga bidrag. Denna utlokalisering av en statlig kulturpolitisk infrastruktur betraktas i 1995 års Kulturutredning som fullföljd, vilket bidrog till att decentraliseringsmålet inte finns med i de nu gällande kulturpolitiska målsättningar som riksdagen fattade beslut om 1996. 1995 års Kulturutredning betonar dock att samspelet mellan kommun, region och stat inte fungerar optimalt, vilket också 2009 års Kulturutredning lyfter fram som skäl för sitt förslag. Skillnaden mellan de båda utredningarna är då, att där 1995 års utredning inte avlämnade några förslag till en förändrad ansvarsfördelning, trots propåer från både kommuner, landsting och den Regionberedning som också avlämnade sitt slutbetänkande 1995, vill 2009 års Kulturutredning göra något för att förändra – och förhoppningsvis förbättra – samspelet. Jag ser en demokratiseringspotential i 2009 års förslag, i bemärkelsen att portföljmodellen skulle kunna innebära att fler aktörer inbegrips i det kulturpolitiska beslutsfattandet och att de kulturpolitiska besluten fattas av dem som bäst känner den regionala kontexten samt – framförallt – att besluten potentiellt fattas närmare de medborgare som besluten berör.

Portföljmodellen skulle kunna innebära att den kulturpolitiska mobilisering som framförallt sedan 1990-talet och framåt förstärkts på de regionala och lokala nivåerna tas tillvara i en kulturpolitik med nationell bärkraft. Både min egen forskning om kulturpolitiskt förändringsarbete i Göteborgs stad under 1990-talet, min pågående forskning om kulturpolitik i Västra Götalandsregionen och Region Skåne, samt översikter och analyser producerade av Sveriges kommuner och landsting samt Kulturrådet visar på samma tendens: att kommuner och regioner blir alltmer självständiga i relation till den statliga nivån i formulerandet av kulturpolitiska visioner. Med anledning av nämnda analyser anser jag att det finns anledning att bejaka den tillåtande attityden mot att kulturpolitik kan se olika ut på olika platser, som Kulturutredningen ger uttryck för. Här hämtar man förresten till och med inspiration från kommunalt och regionalt metodarbete, ofta sammanfattat med begreppet *cultural planning*, som bygger på att utgångspunkt tas i en kartläggning av de specifika villkor och behov som karakteriserar en viss plats.

Samtidigt anser jag att Kulturutredningen begick ett misstag när den vid de presskonferenser och seminarier som följde på publiceringen, valde ordet asymmetri för att beteckna den mångfald man eftersträvar med sina förslag. Asymmetri riskerar att konnotera inte bara olikhet, utan också ojämlikhet. Därmed skulle man kunna tolka Kulturutredningens resonemang så, att portföljmodellen skulle innebära ett accepterande av orättvisa villkor regionerna sinsemellan. Härvidlag bryter man fullständigt med den relativa konsensus som rått på lokal, regional och statlig nivå om att en av kulturpolitikens viktigaste målsättningar är att utjämna skillnader i människors tillgång till ett kvalificerat kulturutbud. Att acceptera att ett sådant utbud inte kan se likadant ut över hela landet ser jag som en självklar och till och med fruktbar utveckling. Statistiken visar på att 1974 års vision om att skapa ett

så likartat utbud som möjligt över hela landet inte lett till radikala förändringar i vilka människor som tar del av det kulturpolitiskt genererade kulturutbudet: det är fortfarande välutbildade kvinnor i medelåldern, som jag själv, som dominerar deltagarstatistiken.

Av detta kan man dra två slutsatser: antingen att det är redskapen för att få fler att ta del av samma typ av utbud som inte fungerat och därför behöver förbättras, eller att det finns anledning att se över själva utbudet. Det första alternativet reproducerar det platslösa synsätt jag tycker kännetecknat den statliga kulturpolitiken hittills – där det istället är kopplingarna till ett universellt konstnärligt rum som blir det avgörande. Det andra alternativet öppnar upp för en mer platsbunden kulturpolitik, som liksom utredningen föreslår beaktar de olika villkor som råder på olika platser. Detta skulle då öppna upp för ett utbud karaktäriserat av en större mångfald än dagens. Men att acceptera att utbudet blir ojämnt är för mig en helt annan sak. I den förändrade ansvarsfördelning mellan kommun, region och stat som portföljmodellen innebär, beskrivs inte statens uppgift särskilt ingående (det gör förresten inte heller regionernas och kommunernas respektive roller). För mig ter sig rollen att utjämna just ojämlikheter mellan olika delar av landet som en av den statliga nivåns huvudroller. Portföljmodellen får inte bli ett redskap som används i första hand för att gömma undan ett minskat statligt åtagande på det kulturpolitiska området.

Om inte den statliga nivån fortsatt spelar en kulturpolitisk huvudroll, finns en risk för att det som av portföljmodellens kritiker betraktas som hot från underjorden också blir verklighet. Min egen forskning om kommunal och regional kulturpolitik visar, som jag redan påpekat, att regioner och kommuner är mer än mogna för ett mer självständigt agerande på det kulturpolitiska området – detta är i flera fall redan kulturpolitisk verklighet. Men min forskning visar också att det finns fog för de rädslor som gäller de kommunala och regionala kulturpolitiska strategiernas ökade inslag av marknadsorienterat tänkande, där kultur gärna framställs som ett redskap för att i första hand främja ekonomisk tillväxt. Detta framställs ofta som en instrumentalisering av kulturpolitiken – som att det skulle vara först i och med ökade kopplingar mellan regional tillväxtpolitik och kulturpolitik som kultur används som redskap för att uppnå mål bortom kulturen själv. För mig är kulturpolitik alltid instrumentell, det vill säga kulturpolitiken använder alltid kultur som ett redskap för att uppnå olika mål. Men det är stor skillnad på om dessa mål består i främjande av yttrandefrihet, bevarande av konstens egenvärde, främja alla människors deltagande i kulturlivet å ena sidan, eller ekonomisk tillväxt å den andra.

Fog för rädslan att regionaliseringen skulle medföra en större fokus på kulturpolitiken på konstpolitikens bekostnad, vilken också luftats i debatten kring utredningen, finns dock inte i de regioner som jag själv studerar. Det konstpolitiska fokus, med bas i institutionerna, vilket brukar tillskrivas den statliga nivån, är minst lika dominerande i både Västra Götalandsregionen och Region Skåne. På samma sätt som företrädare för den statliga nivån i min studie hänvisar till regional nivå avseende det huvudsakliga ansvaret för kulturpolitiken, hänvisar regionerna vidare detta ansvar till kommunerna. Och företrädare för kommunerna uttrycker en viss trötthet inför denna inställning hos både region och stat: även i kommunerna finns konstpolitisk verksamhet och konstpolitiskt intresse. I min studie av kulturpolitiskt förändringsarbete i Göteborgs stad, var en av mina slutsatser att Göteborgs kulturpolitiska strategi på många sätt reproducerar en statligt genererad distinktion mellan konstpolitik och kulturpolitik. Det som Göteborgsstrategin i detta fall tillförde, var ett synliggörande av hur denna distinktion är verksam i den kommunala kulturpolitiken.

Kulturutredningen synliggör inte på motsvarande sätt denna distinktion och de maktrelationer den bär på. I kombination med borttagandet av kvalitetsmålet samt det mycket breda kulturbegrepp som

utredningen tillämpar – ”kultur är de mönster som vi människor skapar för vår samvaro” (SOU 2009:16, del 1, *Grundanalys*, s. 13) – riskerar utredningen att osynliggöra distinktioner och maktrelationer istället för att överbrygga och förändra dessa. Argumentet att det inte är rimligt att påtvinga alla en och samma definition av kvalitet, eller en och samma definition av kultur, innebär inte att dessa definitioner inte hela tiden produceras och används inom den svenska kulturpolitiken. Att osynliggöra de definitioner som faktiskt används innebär att försvåra för medborgarna att ifrågasätta dem. På samma sätt kan portföljmodellens förhandlingsbaserade inriktning, som jag alltså anser bär på en stor demokratiseringspotential, också slå över i ett antidemokratiskt osynliggörande av vem som egentligen har makten över kulturpolitiken.

LITTERATURSTÖDET I KULTURUTREDNINGENS BETÄNKANDE

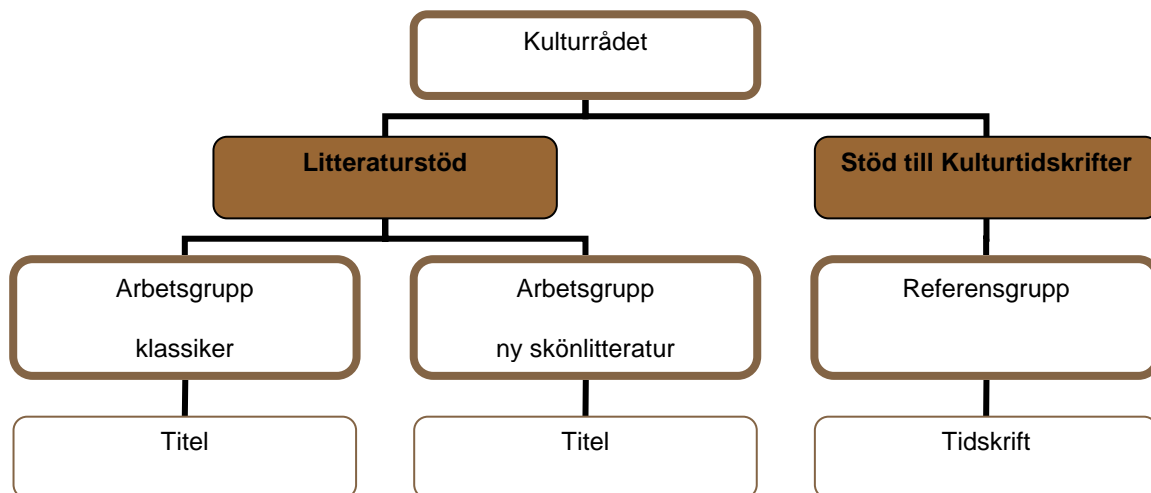
Doktorand Linnéa Lindsköld

Ämnet för mitt anförande är väldigt konkret och tar inte upp mer än 6-7 sidor i kulturutredningen. Jag ska prata om litteraturstödet i kulturutredningen samt försöka knyta an till tidigare debatter om litteraturstödet under 2000-talet. Jag ska även säga några ord om kulturutredningens förslag om Sveriges författarfond.

Som utgångspunkt för min läsning har jag haft frågorna:

- Vad är nytt i utredningens förslag om litteraturstödet och författarfonden?
- Vem tycker vad och vilka får gehör för sina åsikter i kulturutredningen?
- Vad har utredningen för syn på litteraturstödet?

Här har jag gjort en modell för att ge de som inte är bekanta med litteraturstödet en bild av hur systemet är uppbyggt idag:

(Modellen är inte representativ, Kulturrådet fördelar idag **alla** stöd till alla konstformer, så detta är bara ett utsnitt.) Litteraturstödet är en del av de centralt fördelade statliga bidragen som kallas branschstöd.

År 2007 var det 819 böcker som fick stöd, av 1864 ansökningar.

Som exempel för att ni ska få en uppfattning om systemets omfång så kan jag nämna att arbetsgruppen för skönlitteratur består av nio personer.

Syftet med litteraturstödet som det tolkats av Kulturrådet är att "främja kvalitet och mångsidighet i bokutgivningen så att läsarna garanteras ett brett urval av god litteratur." Och *kvalitet* är det enda kriteriet för att få stöd.

Den förste juli 1975 infördes litteraturstödet i Sverige. För att:

- Stimulera ny utgivning. I bok-Sverige på 1970-talet gavs det ut färre debutanter än tidigare samtidigt som bokpriserna steg.
- Främja den nya, svenska litteraturen
- Ge fler människor möjlighet till att få tillgång till bra böcker.
- Dessutom: litteraturen behövde främjas för att kunna konkurrera med andra medier såsom televisionen.

Det var alltså **både** för att stärka den materiella utgivningen **och** för att stärka den immateriella legitimiteten som litteraturstödet infördes.

Vad är då nytt i kulturutredningen gällande litteraturstödet? Här ser vi de förslag som kulturutredningen ger:

- Det statliga litteraturstödet bör vara en del av ett allmänt stöd för kulturpolitiska insatser inom hela litteratur- och biblioteksområdet.
- Vid bedömning av ansökningar ska hänsyn tas till – förutom kvalitet – *det enskilda projektets ekonomiska stödbehov*.
- Vid fördelningen ska bedömningen utgå från dels *litterär kvalitet*, dels *kulturpolitisk prioritering*. (SOU 2009:16, s. 303) (min kursivering.)

Utredningen vill ha en ny förordning för litteraturstödet där dessa punkter ska vara riktlinjer.

Ordet *kvalitet* försvann ju från de kulturpolitiska målen, men som kriterium för att få stöd så är *litterär kvalitet* fortfarande centralt. Detta tillsammans med två nya kriterier som jag ska prata lite mer om. Först: stödet ska behovsprövas.

I dagsläget är det nämligen så att Sveriges två största förlag, Bonniers och Norstedts, också får mest litteraturstöd. Utredningen menar att det blir ett *legitimitetsunderskott* om ekonomiskt starka förlag får bidrag.

Det har varit en del debatter om just litteraturstödet och de ekonomiskt starka förlagen.

Det är främst från högern som det har kommit ideologisk kritik mot att litteraturstödet ges till vinstdrivande förlag. Magnus Eriksson, litteraturkritiker i SvD, kritiserar, i en av Timbro utgiven bok, litteraturstödet just för att det ger stöd till kommersiellt framgångsrika böcker, som skulle ges ut *även om de inte fick stöd*.

Samma tes driver förläggaren Carl-Michael Edenborg, från den andra änden på den politiska skalan. Hans eget bokförlag *Vertigo* får sällan stöd för sina utgivningar, vilket lett till en anmälan om jäv. Kulturministern lyssnade och arbetsgruppernas rutiner sågs över.

Numera måste hänsyn alltid tas till eventuella jävsituationer i arbetsgrupperna.

De flesta förläggarna och författarna vill dock upprätthålla status quo, att litteraturstödet är bra som det är en åsikt som framförts i många debattinlägg den senaste månaden. Det ges uttryck för en sorts jämlikhetstänkande, det viktiga är att den kvalitativa boken ges ut, inte på vilket förlag det sker.

En intressant parentes, som visar på det vi hört talas om innan, nämligen motsägelser som finns i utredningen är den att vad gäller stödet för kulturtidskrifter så föreslås det att kravet på behovsprövning ska tas bort. I nuläget kan bara tidskrifter som går med förlust få stöd.

Kulturutredningen föreslår alltså raka motsatsen till litteraturstödet, där behovsprövning bör införas. Så förslaget är att man i samma myndighet ska fördela stöd, dels utan och dels med behovsprövning. Frågan är om detta är medvetet, eller till följd av ett misstag.

Vi går vidare. Förutom kvalitet och det ekonomiska stödbehovet så är det kulturpolitisk prioritering som bidragsfördelarna ska ha i åtanke. Hur ska man tolka detta svårtydda begrepp? Det står inte litteraturpolitiskt, utan just *kulturpolitiskt* i formuleringen och om vi då ser på målen för kulturpolitiken så finner vi att kulturpolitiken ska, "med utgångspunkt i demokrati och yttrandefrihet, bidra till samhällets utveckling" och så vidare.

Betyder det att odemokratisk litteratur inte ska få stöd?

Det är naturligtvis absurt, men det är väldigt lätt att raljera över. Ett syfte med de nya förslagen är ju att det ska bli mindre detaljstyrning av stöden, men att fylla en kulturpolitisk profil låter ju onekligen väldigt styrande. Jag har letat efter situationer där ett behov av kulturpolitisk profilering har efterlysts, det närmaste jag kommit är debatten om kulturtidskriften *Mana* förra året.

Tidningen ansökte om stöd men en person i referensgruppen ville inte ge med anledning av att hon uppfattade tidningen som kvinnoförnedrande, rasistisk och antisemitisk. Det blev en debatt om tidningen, vars utveckling jag inte har tid att redogöra för här, men frågor ställdes om staten, via referens- och arbetsgrupper, har rätt att neka stöd på grund av *andra kriterier än kvalitet*. Censur var ett ord som användes av dem som stödde *Mana* medan övriga pekade på just kulturpolitikens mål och att *Mana* inte uppfyllde dessa. Debatten visar på den hårfina skillnaden mellan att beslut uppfattas som regelrätta eller som censur. För hur långt kan och bör staten bestämma innehållet? Att dra in bidrag är ju inte definition av censur. Samtidigt så är det i realiteten omöjligt att ge ut en kulturtidskrift i Sverige utan ekonomiskt bidrag från staten.

Staten är ju faktiskt avsändaren av litteraturstödet och beslutar därmed om vad som är god kvalitet. Nu föreslås också att staten, eller i alla fall olika arbetsgrupper, ska avgöra vad som är kulturpolitiskt prioriterat, något som inte varit explicit uttryckt tidigare. Eventuellt kommer sådana diskussioner som den om *Mana* öka om utredningens förslag går igenom.

Jag nämnde innan att författarna och förläggarna vill ha kvar litteraturstödet som det är, samma åsikt gäller angående författarfonden. Författarfonden är alltså något annat än ett branschstöd, nämligen författarnas egna organ för distributionen av de pengar som kommer in från biblioteksersättningen. Bidragen går dessutom till författare och inte till titlar, som litteraturstödet. Sådär står det om författarfonden i utredningen: "Vår uppfattning är att Sveriges Författarfond bör ingå i den föreslagna myndigheten för konstarnas. Betydande samordningsvinster och en större kulturpolitisk tyngd bör därmed kunna uppnås." (SOU 2009:16, bok 3, s. 128). Något mer vet vi inte om utredningens avsikter. Denna mening har dock varit öppen för tolkning och protesterna från författarna har varit högljudda, den allmänna åsikten bland författarna är att detta är författarnas egna pengar som inte bör uppgå i någon sorts statlig myndighet. Jag ska inte uppehålla mig för länge vid förslaget, chansen att det ska gå igenom verkar obefintligt, till och med Mats Johansson, moderat ledamot i kulturutskottet opponerade sig kraftigt mot förslaget vid ABF:s direktsända debatt om utredningen, vilket nog bör

ses som en tydlig indikation på att just detta förslag inte kommer gå igenom. Men vad hade det inneburit? Vi kan filosofera lite... Dels mer insyn i verksamheten, som idag bedrivs väldigt slutet. Dels hade det inneburit en större risk för att fondens resurser försvinner som en del i byråkratin, det blir ju alltid problem när många små stiftelser slås ihop till en myndighet.

Jag ska nu återknyta till de frågor jag ställde i början.

Vad är det alltså som utredningen föreslår? Två nya kriterier tillförs, behovsprövning och kulturpolitisk prioritering som, om det går igenom, förändrar litteraturstödet i grunden.

Gemensamt för hela kulturutredningen är att den är öppen för tolkning, passagerna om litteraturstödet är inget undantag. Vad är ekonomiskt stödbehov? Vem ska avgöra det? Förslaget om kulturpolitisk prioritering kan leda till en utökad diskussion om kulturpolitisk styrning, vilket i alla fall jag hade tyckt var väldigt intressant.

Vems förslag är det? Inte författarna och förläggarna i alla fall. Är det politiskt åt något håll? Vagt, finns det till exempel en borgerlig kulturpolitisk prioritering och hur skiljer den sig från en socialdemokratisk? Svaret på min fråga om vems förslag detta är får bli att detta bara är en praktisk och organisatorisk förändring. De nya kriterierna är, helt krasst, ett *hjälpmedel* för arbetsgrupperna när de ska fördela stöd. Kvalitetsbegreppet har ju varit mycket kritiserat av utredningen och här kommer andra kriterier att luta sig mot.

Det här är alltså vad man kan tänka sig för resultat om förslagen går igenom. Men det är just bara förslag, hur stor chans är det att de går igenom? Inte så stor, om man ska tolka de röster som hörts i debatten. Att en kulturpolitisk prioriteringsordning ska råda klingar falskt emot den borgerliga regeringens övriga krav på frihet och mindre detaljstyrning av staten i kultursfären. Detta har vi redan sett i och med indragen av stöd till förlaget En bok för alla år 2007.

För att runda av då: I kulturutredningen förs en väldigt praktisk diskussion kring litteraturstödet, det ges ingen plats att motivera *varför* vi ska ha ett litteraturstöd eller varför kvalitativ litteratur är något vårt samhälle behöver. Gäller samma antaganden som när litteraturstödet infördes år 1975? Kanske är det tänkt att utvecklas i en senare skrivelse. Jag ska be att få påminna om att en sådan utlystes 2007 när det statligt ägda förlaget En bok för alla blev av med sina stöd. En ordentlig och samlad översynd av de litteraturpolitiska insatserna utlovades för att bland annat leda till förslag på hur man skulle arbeta mer läsfrämjande för vuxna och på så vis ersätta det arbete som försvann med förlaget. Denna översyn väntar vi fortfarande på.

Istället visar bland annat motsättningarna kring litteratur- och tidskriftsstödet att de förslag kulturutredningen lägger fram inte ger intrycket av att vara varken *genomtänkta* av utredningen eller *förankrade* hos författare och förläggare.

KUNST OG DEMOKRATI PÅ VIKANDE FRONT?

Professor Geir Vestheim

Utgangspunktet mitt er tre spørsmål (slide nr1) som tar opp kven kulturpolitikken er til for, kva slags argument som finst for å ha ein kulturpolitikk og korleis kulturutredningen stiller seg til dei ulike argumenttypene.

Nedanfor skal eg gå næmare inn på desse spørsmåla.

Kven er kulturpolitikken til for?

Eit grunnleggande spørsmål ein kan stille seg er: Kven er kulturpolitikken til for? For kunstnarane eller for kunstens eiga skuld? For kulturinstitusjonane? For profesjonsgrupper som museumsfolk og bibliotekarar? Svaret på dette er nei, kulturpolitikken kan aldri utformas med tanke på å gi bestemte profesjonsgrupper spesielle fordelar. Heller ikkje med tanke på kunsten som artefakt, isolert sett. Vi må gå eit steg lenger - frå kulturen, kulturarbeidarane, kunsten og kunstnarane og til dei som fortrinnsvis skal nyte godt av kunst og kultur – dvs. samfunnsborgarane.

I eit demokratisk samfunn kan kulturpolitikken berre legitimerast dersom han har tilslutning frå samfunnsborgarane. Kulturpolitikken står ikkje i ei særstilling samanlikna med politikk på andre område. I praksis betyr dette at politikarane i dei folkevalde forsamlingane har mandatet sitt frå veljarane og det er dei enkelte individa i kraft av å vera samfunnsborgarar (citizens) som er kjelda til den makta politikarane forvaltar. Samfunnsborgarane har eit legitimt krav på å få ein kulturpolitikk som er til gode for dei. Og samfunnsborgarane omfattar alle, ikkje utpeikte grupper.

Dette kjem til uttrykk i det som eg kallar "det demokratiske kulturpolitiske systemets logik":

- Det politiske systemet: folkvalda, regering, förvaltning, myndigheter
- Kulturproducenter och kulturförmedlare
- Medborgarna

Vi kan tenke oss utforminga av kulturpolitikken i eit trekantforhold: Utgangspunktet er samfunnsborgarane (medborgarna) som i eit representativt demokrati har gitt folkevalde politikarar i oppdrag å utforme eit politikk for det som blir definert som kulturområdet. Det kulturpolitiske systemet finst på tre nivå – nasjonalt, regionalt og kommunalt. Dei som arbeider innanfor systemet som politisk folkevalde, som ekspertar og som byråkratar (inkludert utredarar) er prinsipielt forplikta til å tenke kulturpolitikk som i første omgang vender seg til dei som skapar, formidlar og fordeler kulturen som samfunnsgode, men som i siste instans har samfunnsborgarane som mål. Når ein ser kulturpolitikken i eit demokratisk systemperspektiv, kan ein hevde at kulturpolitikken (lik politikk på andre område) alltid er instrumentell i sitt vesen. Politikarane må nødvendigvis sjå på kunst og kultur som eit middel til å oppnå bestemte og ønskerverdige effektar på publikum. Dette er ikkje

problematisk eller illegitimt, det ligg i logikken og rasjonaliteten i det demokratiske politiske systemet.

Kulturutredningen ser ut til å ha oppfatta dette ettersom dei seier klart at kulturpolitikken er til for samfunnsborgarane. Dei talar meir om kultur i vid forstand enn spesifikt om kunst. Men det fører oss over til eit nytt spørsmål: Kva for legitime motiveringar for å ha ein statlig kulturpolitikk finst og korleis stiller kulturutredningen seg til dei ulike motiveringane?

Ulike motiveringar i kulturpolitikken

Eg har valt ut åtte argument/motiveringar/mål for kulturpolitikk som vi kjenner frå kulturpolitikkhistoria. Desse åtte argumenta kan delast inn i fire grupper:

- Konst och kultur är bra för medborgarna, de verkar opplysende och intellektuelt och känslomessigt utvecklande för individen
- Konst och kultur ger människor identitet, individuellt och kollektivt
- Fri konst och kultur är gränsöverskridande och stärker yttrandefriheten
- Konst och kultur stärker och är en förutsättning för demokratin
- Konst och kultur stärker kreativiteten i regionerna och gör regionerna attraktiva som boplatser
- Konst och kultur ger arbetsplatser och utvecklar samhällsekonomin och näringslivet
- Konst och kultur stärker sociala miljöer, hindrar social exkludering och motverkar kriminalitet
- Konst och kultur gir bättre hälsa för medborgarna

Dei to første argumenta vil eg seia er eksempel på estetiske, psykologiske og kognitive argument – og det som i kulturpolitisk forstand feilaktig blir kalla for "kunstens eigenverdi" hører til denne gruppa av argument. Men den såkalla eigenverdien er i realiteten ingen eigenverdi, men ein tilsikta effekt som ein ønsker at kulturen og kunsten skal ha på samfunnsborgarane.

Argument nummer tre og fire vil eg kalle politisk-demokratiske argument, ettersom dei har som siktemål å kvalifisere samfunnsborgarane til å vera aktive og engasjerte i samfunnsspørsmål, og dei seier noe om kva for vilkår som må råde for at det skal vera mulig. Vern om ytringsfridommen og bruk av demokratiske rettar er gjengangarar i denne argumentasjonen.

Argument nummer fem og seks kan kallast økonomiske argument og handlar om korleis kunst og kultur kan bidra til å styrke samfunnsøkonomien. Under påverknad av dei nyliberalistiske vindane i den seinmoderne kapitalismen har denne argumenttypen fått stadig større plass, også i kulturpolitikken.

Og argument nummer sju og åtte vil eg karakterisere som sosialpolitiske argument. Den sosialpolitiske argumentasjonen har særlig vori framtreddande i England under Tony Blair. Ofte kan ein sjå at dei to siste argumenttypane opptrer saman.

Kulturutredningens hovudperspektiv

Eit hovudpoeng hos kulturutredningen er at den nåverande kulturpolitikken er i utakt med samfunnsutviklinga, dvs. at Sverige har ein kulturpolitikk for industrisamfunnet mens dei meiner at det postindustrielle samfunnet krev ein kulturpolitikk som er tilpassa omstruktureringa i den seinmoderne kapitalismen.

- Den nuvarande kulturpolitiken är i otakt med samhällsutvecklingen
- Kulturpolitikområdet har i dag ingen politisk tyngd – trots att kulturen har fått större betydelse i samhällsutvecklingen
- ”Politik i en demokrati ska alltid ha medborgarnas perspektiv överst på agendan.”
- Staten ska vara strategisk, drivande och samordnande men inte normerande.
- Staten ska samspele mer med civilsamhället, folkbildningen och andra samhällsområden (skola och högre utbildning, näringsliv, regional tillväxt, hälsöväsen, miljöarbete/hållbar samhällsutveckling)
- Kulturpolitiken ska bli mer aspektpolitik och, mindre sektorspolitik
- Mer fokus på offentliga arenor och offentligt samtal, mindre på konstens specifika position, professionellt kulturskapande och institutionernas verksamhet (som måste förnyas)

Eg oppfattar dette som ein tilpassingspolitikk og i denne tilpassinga må fleire av dei ”gamle” argumenta i kulturpolitikken dempast ned. I praksis betyr dette at utredarane har falli ned på dei to siste argumenttypane eg beskreib over, dvs. dei økonomiske og dei sosialpolitiske argumenta. Det er neppe tilfeldig at støtte til kunsten og kulturen som estetiske, psykologiske, kognitive og demokratiske argument har fått ein mindre plass.

Utredarane synest ha ei uklar oppfatning om kva for rolle staten skal ha. På den eine sida meiner dei at det sivile samfunnet (i betydninga det frivillige organisasjonslivet) og det private næringslivet bør få ein sterkare posisjon i kulturpolitikken og i kulturlivet, og det skulle i så fall innebera ei svekka stilling for staten. Samtidig hevdar dei at staten skal vera drivande, strategisk og samordnande – blant anna seier dei at kulturpolitikk på regionalt og lokalt nivå bør vera i samsvar med statens overordna mål. Og på same tid hevdar utredningen at staten ikkje skal vera normerande. Korleis i all verda kan dette gå i hop? Å drive ein aktiv politikk er jo pr. definisjon å prioritere, dvs. å velja mellom ulike normer og verdiar.

For å styrke kulturpolitikken sin posisjon vis a vis andre politikkområde går dei dessutan inn for at kultur skal vera eit aspekt innanfor alle politikkområde, og at kulturpolitikken dermed skulle bli mindre sektororientert. Om dette kjem i tillegg til ein sterk sektorpolitikk, vil det kanskje styrke kulturinteressene, men det kan også vera ein risikosport: Om alle politikarar skal ha ansvar for kultur, kan det ende med at ingen har ansvar og at kulturpolitikken forsvinn.

Konklusjon

Min konklusjon (som blir samanfatta i fem punkt nedanfor) er at denne kulturutredningen samanlikna med utredningane i 1972 og 1995 er mindre opptatt av ideologiske prinsipp og at det er "det praktiske livets menn og kvinner" som talar i utredningen.

- Kulturpolitikken ska i h gre grad integreras i den allmänna politiken
- Kulturens – og spesielt konstens - roll i samhället blir "avmystifierad" ("Entzauberung"), vardagsliggjord
- Kulturbegreppet l mnas öppet men pekar mot en utvidgning
- Staten ska ha  verordnad kontroll men inte kontrollera i detalj
- Den politiska, ekonomiska och organisationsm ssiga rationaliteten tycks dominera  ver estetiska och konstnärliga myter och rationalitetsformer

Dei ser ut til   ville avmystifisere kunsten og uttalar seg verken om kunstens uavhengige stilling eller om kvalitet, og dei er mindre opptatt av kulturens rolle i demokratiseringa av samfunnet. Eg oppfattar dei ikkje som opent nyliberalistiske, men dei har opplagt ingen sans for at marknadkreftene skulle ha negative verknader på kulturliv og publikum.

Korleis vil politikarane stille seg? Det står att   sj , men det er fare for at mesteparten av diskusjonen kjem til   dreie seg dei organisasjonsforandringane som kulturutredningen f resl r. I dette kan det ligge mye skjult ideologi – spørsmålet er om politikarane kan setta namn på det.